

SÁRKÖZY PÉTER

Róma, Róma, Róma, Róma

(...) Rómában, éppúgy mint más, a magyar kultúrtörténethez kötődő európai városban, könnyű otthon éreznünk magunkat. Ezt kellene végre újból megérteni Magyarországon is, hogy bárhol járjunk Európában, *otthon* vagyunk. Az olasz és francia középkori egyetemeken tanuló magyar diákok *otthon* érezhették magukat már a XIII–XIV. században Párizsban, Bolognában, Padovában, mint ahogy *otthon* voltak a német és holland protestáns városokban Szenczi Molnár Albert és Apáczai Csere János, Lengyelországban Balassi Bálint és a sok bujdosó kuruc, mint ahogy Adynak is Párizs volt „a Bakonya”, az a hely, ahol igazán magyarnak érezhette magát sok más művészbarátjával egyetemben.

Rómában, az egyik legszebb ókeresztény körtemplomban, a Lateráni Bazilika és a Colessum között emelkedő Santo Stefano Rotondóban, mely 1454-től kezdve a magyar pálos rend, majd ezt követően az 1580-ban alapított Német–Magyar Kollégium liturgikus kezelésében állt és áll a mai napig, található Lászlai János gyulafehérvári főesperes, római magyar

gyónatatópap 1523-ban készített síremléke, rajta az elhunyt humanista által írt szép latin epitáfium, melynek végső summája: *Roma est patria omnium fuitque* – Róma mindannyiunk közös hazája volt és marad mindörökre. (...)

Negyedszázada tanítok a Római Tudományegyetemen magyar irodalmat, és még sosem éreztem magam Rómában „külföldön”. Ahogy Cs. Szabó László írja, Rómában az ember (az európai ember) rögtön otthon van, hiszen Rómáról tanultunk az iskolában, Róma az antik és a keresztény kultúra európai bölcsője és terjesztője, a „mindennek átfogója”, ahogy Ady nevezi az Örök Várost *A nyárdélutáni hold Rómában* című versében („Áldom a nyüzsgő Rómát, a mindennek átfogóját, pulyásan is nagyot”), vagy ahogy egy újságcikkében írja: „ebben a városban van elrombolva és felépítve minden, amiből lelkünk összerakódik”. Nem véletlen, hogy az első zarándokokat követve máig tart az európai nemzetek fiainak Róma-járása. Ahogy Elek Artúr, a *Nyugat* folyóirat egyik alapító munkatársa írta: „Mi, nem olaszok azért zarándokolunk Itáliába, hogy megtaláljuk ott azt, ami nálunk nincs, a múltnak emlékeit, az ősi városokat, bennük az ó utcákat, az utcákban a rég-es-régi házakat, melyekben valamikor tudósok, költők, művészek és hősök éltek, azok a nagyok, akiknek neve hallatára is bizseregnyi kezd képzeletünk.”

De nem csak a nagy korok emlékei vonzanak az örök városba, hiszen ott van az Ady által megörökített „nyüzsgő” Róma is. A fiatal Babits írta első útja után Juhász Gyulának: „a nagy halottak vonzottak Itáliába, de ott figyelmem egy részét elvonták a kis élők, a nagy Élet”. Ahogy Szerb Antal Itália-regényének, az *Utas és holdvilágnak* hőse mondja: „Rómában nem kell semmit sem tennünk, hagyni kell, hogy Róma történjék velünk.”

Hogy is érezhetném magam „idegenben” Rómában, amely annyi „magyar emlékkal terhes”? Az Aventinus dombján lévő Szent Elek-templomból küldött koronát II. Szilveszter pápa a magyarok királyának. A Vatikán tőzsomszedságában már 1026-ban magyar zarándokházat emeltetett Szent István. Az 1350. évi római szentévi búcsún Nagy Lajos király ezerfős kíséretével vett részt, és Rómában koronázták Zsigmond magyar királyt császárrá, mint ahogy erről máig tanúskodik a Szent Péter-bazilika középső, Filarete alkotta bronzkapuján a gyönyörű dombormű. Róma a „közös haza”, hirdeti Lászlai János római magyar gyónatató sírfelirata a Santo Stefano ókeresztény körtemplom közepén, melynek kolostorában a magyar pálosok éltek. Itt létesült 1579-ben az első magyar kollégium, mely egy évvel később a németek kollégiumával egyesítve hozta létre a híres Collegium Germanicum-Hungaricumot,

ahol máig több száz magyar egyházi értelmiségi folytathatta tanulmányait, köztük a Pázmány Péter utáni összes magyar érsek-prímás. Rómában lett íróvá, az új magyar irodalom első nagy képviselőjévé Faludi Ferenc, aki 1740 és 1745 között öt éven át volt a Szent Péter-bazilika magyar gyóntatója. Rómában a via Marguttán volt műterme Ferenczy Istvánnak, Markó Károlynak, majd Tóth Imrének, akinek reliefe díszíti a Termini pályaudvar homlokzatát. Rómába vágyott és zarándokolt Riedl Frigyesztől Péterfy Jenőn át Adyig, Babitsig, a Róma-verseket író Kosztolányiig a modern magyar irodalom nem egy nagy alakja. Rómában alapított a XIX. századvégén történeti intézetet és művészhatározat a tudós történész, Fraknói Vilmos, és ennek az alapítványnak felhasználásával létesítette 1928-ban Gerevich Tibor professzor Klebelsberg Kuno támogatásával a Római Magyar Akadémiát. Itt, a gyönyörű Borromini-palotában éltek és dolgoztak a XX. század kiváló magyar tudósai és művészei az *Utas és holdvilág*ban megörökített Kerényi Károlytól Lukács Györgyig és Fülep Lajosig, a Római Magyar Iskola művészei Aba Novák Vilmostól Molnár C. Pálig, és itt, a via Giulián talált menedéket a háború szörnyűségei után az új magyar irodalom egy teljes

nemzedéke: Csorba Győző, Károlyi Amy, Lengyel Balázs, Nemes Nagy Ágnes, Ottlik Géza, Pilinszky János, Vas István, Weöres Sándor, és azóta máig tart a Vas Istvánéktól elkezdett *Római rablás*.

Nekem ráadásul még könnyebb dolgom van, hiszen én nem egyszerűen „külföldön dolgozom”, hanem magyar irodalmat és művelődéstörténetet taníthatok a „hosszú hajú latin diákoknak” (Kosztolányi: *Bologna*). Olaszul vagy magyarul, de Rómában is állandóan a magyar irodalommal és művelődéstörténettel foglalkozunk. Magyar írók és költők műveit jelentetjük meg, a magyar művelődéstörténet nagy korszakairól rendeztünk és rendezünk konferenciákat, adunk ki tanulmányköteteket. Így aztán valóban „otthon” érezhetem magam Rómában is, vallva Babits Mihály igazát, hogy az igazi haza nem a föld, hanem a közös kultúra, a közös emlékek, vagy ahogy Illyés mondja: a „haza a magasban” van. Így élek „otthon” az Örök Városban, a „közös hazában”, immár negyedszázada, és ugyanakkor vágyok naponta – mint Arany János Szalontára – az én „Magasomban”, haza – Magyarországra.

Európai Utas, 53. sz. 2003/4.

Santo Stefano Rotondo, Róma

